

EMEK HAREKETİNDE YENİ ARAYIŞLARA BİR ÖRNEK: PİYASALAŞAN AKADEMİDE ASİSTAN DAYANIŞMALARIⁱ

An Example for The New Pursuit of Labor Movement: Research Assistants'
Solidarity Movements In The Process of Marketization of Academy

Göksu Uğurluⁱⁱ

goksuugurlu@gmail.com

Özet

Bu yazının amacı emek mücadelesinin içinde bulunduğumuz dönemdeki sıkışmışlık durumundan çıkış için ihtiyaç duyduğu temele dair bir öneri getirmektir. Bir başka deyişle, emek hareketinin bir parçası olarak sendikal hareket üzerine bir incelemeyi içermesine rağmen, odağı sendikalara acilen hayata geçirilmesi gereken eylemler üzerine önerilerde bulunmak değildir. Yazının anlatmaya çalışacağı zemin tam da bu tip önerilerin önündeki yapısal engellere işaret etmektedir. Bununla birlikte, anılan sıkışmışlık durumundan çıkış için emek cephesindeki direniş ve direnişi sahiplenen hareketler de bulunmaktadır. Yazı, bu bağlamda, emek hareketinin sınırlarını işaret ederken bunun bir boyutunu oluşturan sendikal hareketin sınırlılıklarının da aşılması için yeni bir örgütlenme biçimine işaret ettiği savlanacak olan “asistan dayanışmaları”nın hangi temel nedenlerden ötürü ortaya çıktığını bir örnek olarak ele almaktadır. Bahsi geçen çerçevede doğrultusunda sendikal mücadeleyi de kapsayan emek hareketinin günümüz koşullarında karşı karşıya kaldığı sınırlılıklar üzerine soyut düzeyde kısmi bir analiz ile başlamaktadır. Söz konusu analiz yapılırken günümüz kapitalizm koşullarının kuşbakışı bir görüntüsü çıkarılıp ardından emeğin güvencesizleşmesi ve esnekleşmesi ile emeğin örgütlenme biçimlerinden biri olarak sendikal hareketin karşılaştığı baskı ve yapısal sınırlılıklara dair birkaç temel noktaya değinilmektedir. Takip eden kısımda genel olarak akademinin dönüşümü ve bu bağlamda akademisyenin proleterleşmesi, asistanların (diğer adıyla araştırma görevlilerinin) emek süreçleri ile toplumsal yapıdaki konumlarına dair birkaç noktaya temas edilmektedir. Bir alt kısım ise bugün emek

mücadelesinin içinde bulunduğu örgütlenememe koşulları altında “direniş” şeklinde beliren yeni biçimi hakkında “enformel grup” kavramsallaştırması ile asistan dayanışmaları arasında kurulacak ilişki üzerinden bazı çıkarımlar yapılmaktadır. Son kısım, önceki kısımlarda şekillendirilen tabloya dayanarak günümüzde yeni bir emek hareketi eksenine dair saptamalar ile yazıyı sonlandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Neo-liberal Politikalar, Akademinin/Üniversitenin Dönüşümü, Emek Mücadelesi, Enformel Grup, Sendikal Hareket, Araştırma Görevlisi (Asistan).

Abstract

This article aims to suggest a way out from the stucked position of the labor struggle in contemporary era. Put it differently, in spite of including an assessment of the trade union movement as a part of labor movement, its focus is not to suggest urgent actions for trade unions to adopt immediately. The structural constraint this article attempts to explain is the reason behind these kind of suggestions become vain today. Nevertheless, there is resistance against this crisis and stucked position of the labor struggle, as well... In this context, article takes the example of “research assistants’ solidarity movements” with the circumstances that led to their existence. In order to reach this aim, article begins with a brief examination of transformation of state form and limitations against the labor movements which include trade union movements. Particularly, commodification of education and precarious, insecure structure of the current labor market and oppression against labor movement as parts of neo-liberal policies are considered as significant elements of transformation, regarding the subject. Following section discusses the transformation of “academy/academia” and proletarianization of academicians in the context of this transformation and lastly, position of the research assistants in labor process and social structure. Afterwards, next section seeks to reveal the relations between “research assistants’ solidarity movements” and the new form of “resistance” of labor, namely “the informal groups”, under mentioned circumstances. In the final section, article suggests a new way of thinking for the labor movement in neo-liberal era.

Key words: Neo-liberal Policies, Transformation of Universities/Academy, Labor Struggle, Informal Groups, Trade Union Movement, Research Assistant.

* * *

Giriş

Yeni bir olgu olmamakla birlikte genel olarak emeğin sermaye karşısındaki gerilemesi, içinde bulunduğumuz dönemde hem Türkiye’de hem de dünyada rahatça gözlemlenebilir hale gelmiştir. Bu gerilemeye karşı direniş tamamen tükenmemiş olsa dahi emeğin kendi örgütleri ve hareketi aracılığıyla mevcut duruma bir alternatif yaratma olanağı günden güne daha uzak bir ihtimal olarak görünmektedir. Emek hareketinin önemli bir kolu olarak sendikal hareket kapitalizmin gelişmesi ile birlikte toplumsal mücadelelerin odak noktalarından biri olmuştur ve bu konumu nedeniyle de sıkça ekonomik ve siyasi mücadele içindeki grup ve kişilerin tartışmalarının merkezinde yer almıştır. Günümüzde bu olguyu daha net gözlemlemek mümkündür. Emek mücadelesi söz konusu olduğunda –doğal olarak- gözler sendikaların ve sendikacıların tavırlarına çevrilirken siyasi süreçlerde de sendikaların belirli bir tavır sergilemesine yönelik teşvik ve itirazlar sıkça gündeme gelmektedir.

Okumakta olduğunuz yazının amacı emek mücadelesinin içinde bulunduğumuz dönemdeki sıkışmışlık durumundan çıkış için ihtiyaç duyduğu temele dair bir öneri getirmektir. Bir başka deyişle, emek hareketinin bir parçası olarak sendikal hareket üzerine bir incelemeyi içerse de odağı sendikalara acilen hayata geçirilmesi gereken eylemler üzerine önerilerde bulunmak değildir. Yazının anlatmaya çalışacağı zemin tam da bu tip önerilerin önündeki yapısal engellere işaret etmektedir. Ancak anılan sıkışmışlık durumundan çıkış için emek cephesindeki direniş ve direnişi sahiplenen hareketler de bulunmaktadır. Bu nedenle yazı emek hareketinin sınırlarını işaret ederken bunun bir boyutu olan sendikal hareketin sınırlılıklarının da aşılması için yeni bir örgütlenme biçimine işaret ettiği savlanacak olan “asistan dayanışmaları”nın hangi temel nedenlerden ötürü ortaya çıktığını bir örnek olarak ele alacaktır.

“Asistan dayanışmaları” hem yalnızca var olmaları dolayısıyla bile bu sınırlılıklara işaret etmeleri; hem de her şeye rağmen direnişin farklı biçimler altında ve yetersiz de olsa devam ettiğini göstermeleri nedenleriyle örnek olarak görülmektedir. Ek olarak, Gezi Direnişi öncesinde belirmeye başlayan bu hareketlerin emeğin Türkiye’deki güncel durumuna dair son yılların önemli göstergelerinden biri olduğu ancak özellikle bir bütün olarak hareketin kitlesinin niceliksel bakımdan sınırlı kalmasından ve parçalı olmasından dolayı sesinin pek

çıkmadığı düşünülmektedir. Emek cephesinde yeni örgütlenme arayışları ve bununla birlikte sendikal harekete ilişkin tartışmalar özellikle yakın tarihte “Tekel Direnişi” ile birlikte doruğa çıkmıştır.ⁱⁱⁱ “Tekel”den ilk bakışta farklı görünseler de asistan dayanışmaları da benzer bir sürecin ürünüdür.

Yazı, bahsi geçen çerçeve doğrultusunda sendikal mücadeleyi de kapsayan emek hareketinin günümüz koşullarında karşı karşıya kaldığı sınırlılıklar üzerine soyut düzeyde kısmi bir analiz ile başlayacaktır. Söz konusu analiz yapılırken günümüz kapitalizm koşullarının kuşbakışı bir görüntüsü çıkarılacak; ardından emeğin güvencesizleşmesi ve esnekleşmesi ile emeğin örgütlenme biçimlerinden biri olarak sendikal hareketin karşı karşıya kaldığı baskı ve yapısal sınırlılıklara dair birkaç temel noktaya değinilecektir. Takip eden kısımda genel olarak akademinin dönüşümü ve bu bağlamda akademisyenin proleterleşmesi, asistanların (diğer adıyla araştırma görevlilerinin) emek süreçleri ile toplumsal yapıdaki konumlarına dair birkaç noktaya temas edilecektir. Bir alt kısım ise bugün emek mücadelesinin içinde bulunduğu örgütlenememe koşulları altında “direniş” şeklinde beliren yeni biçimi hakkında “enformel grup” kavramsallaştırması ile asistan dayanışmaları arasında kurulacak ilişki üzerinden bazı çıkarımlar yapacaktır. Son kısım, önceki kısımlarda şekillendirilen tabloya dayanarak günümüzde yeni bir emek hareketi eksenine dair saptamalar ile yazıyı sonlandıracaktır.

Neo-liberal Dönüşüm ve Güvencesizleşme

Türkiye özelinde yürüyecek bir tartışmanın sağlam temellendirilmesi için öncelikle Türkiye’nin içinde bulunduğu kapitalist uluslararası işbölümünün verili özelliklerine ve neo-liberal dönüşümün dinamiklerine değinmek elzemdir. Özellikle emek mücadelesinin bir vechesi olarak sendikal mücadelenin nasıl mevcut biçime büründüğünü anlamak için üretim ilişkilerindeki dönüşüme bakmak kaçınılmazdır.

Sosyal bilimlerin birçok alanında sıkça vurgulandığı üzere 1980’ler küresel anlamda dönüşüm yıllarıdır. 1970’lerde açığa çıkan kapitalist birikimin yapısal krizi devlet biçimindeki dönüşüm ile bertaraf edilmeye çalışılmış, bu da ancak 1980’ler itibarıyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Fakat devlet biçimindeki dönüşüm yani refah devletinin ortadan kalkarak neo-

liberal politikaların hâkim hale gelmesi bu yıllara tekabül etse dahi dönüşüm esasında Sovyetler Birliği'nin yıkıldığı ve kapitalizmin "zaferini" ilan ettiği 1990 sonrasında kazandığı ivme ile günümüzün ideolojik ve siyasal evreninde meşruiyet tesis edebilmiştir.

Anılan dönüşümün sermaye birikimi açısından can alıcı noktaları yazının bağlamı ile sınırlı kalmak kaydıyla incelendiğinde önümüzdeki tablo netleşecektir. İlk olarak belirtilmelidir ki, bir önceki kapitalist birikim döneminde yani refah devleti döneminde gayrı-metalaşmış bulunan eğitim, sağlık, vb. hizmetler sosyal politikalar adı altında devletin sağlamakla yükümlü olduğu kamusal hizmetlerdir (Özügurlu, 2003, s. 70; Yücesan-Özdemir ve Özdemir, 2008, s. 169-171). 1970'lerde kısmen başlayan ve diğer birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de 1980 askeri darbesi ile keskinleşen dönüşüm ilk elde bu alanların yeniden metalaştırılmasına yöneliktir. Öncelikle eğitim, sonrasında da sağlık dönüşüm kapsamına alınmış ve daha önce alım satım konu olmayan bu ilişkiler piyasa mekanizmalarına bırakılmaya başlanmıştır. Konumuz bağlamında Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) kuruluşunun hem eğitimi denetim altına almak hem de ticarileştirmek amaçlarına odaklandığı vurgulanmalıdır.

İkincisi, önceki dönemde "emeğin anayasallaşması" (Yücesan-Özdemir ve Özdemir, 2008, s. 96) olarak adlandırılabilir süreçte emek ve sermaye arasındaki çelişki zımni olarak anayasalarda (Türkiye'de 1961 Anayasası'nda vücut bulur) kendine yer edinebilmiştir. "Kolektif haklar" şeklinde anılan, işçi sınıfının yukarıda sözü edilen eğitim, sağlık, vb. kamusal hizmetler yanında örgütlenme, sendikal haklar, vb. haklarını da içeren bir haklar manzumesi toplumsal çapta kabul görmüş ve toplumsal ilişkilerde belirleyici hale gelmeye başlamıştır (Hardt ve Negri, 2003: 87-186). Bunun sonucunda ülkemizde de gözlemlenebileceği gibi 1960'lar ve 1970'ler sosyalist siyasetin yükselişe geçtiği yıllar olmuştur. Emekçi kitlelerin hareketleri baskılanmaya çalışılmışsa da mevcut konjonktürün bağlayıcılığı ile sendikaların ve sol örgütlerin toplumsal tabanda kabul görmesi, etkili eylem ve grevler örgütleyebilmesi gibi olgular nedeniyle hakları ellerinden alınamadığı için baskı yeterli olmamıştır. 1980'lerdeki dönüşüm, örgütlenmenin ilk elde yasaklanması; sonra ideolojik ve siyasi süreçler içerisinde gereksiz addedilmesi; günümüze gelindiğinde ise tek örgütlenme biçiminin (ki onun adı da örgütlenme değildir; örgütlenme kavramı "kötü" şeyleri çağırıştırır) "sivil toplum" alanında,

yani bireylerin özgürce eylediği piyasa alanında piyasa ile barışık “sivil toplum kuruluşları” aracılığıyla gerçekleşmesi noktalarında kendini belli etmektedir. Örgütlenmenin bu şekilde bertaraf edilmesi ile hem toplumsal muhalefetin önü tıkanmış hem de yeni birikim stratejisinde emeği denetim altında tutmanın ve artı-değer oranını artırmanın yolu olarak görülen güvencesiz ve esnek çalıştırmanın önü açılmıştır.

Yücesan-Özdemir (2014, s. 40), yedi alanda güvencesizlikten bahsedebileceğini ileri sürer: İş güvencesizliği, istihdam biçimlerinin güvencesizliği, sosyal güvencesizlik, gelir güvencesizliği, sendikal güvencesizlik, demokratik güvencesizlik ve irade güvencesizliği. Farklı alanlarda görülen ve birbiriyle bağlantılı olan güvencesizlik emeğin sermaye karşısında kendi gücünü ortaya koyarak bir karşı-hegemonya kurmasını zorlaştırmaktadır. Belirtildiği gibi güvencesizlik meselesi çok boyutlu olmakla birlikte yazı bağlamında emeğin örgütlenememe meselesine bağlı olarak sendikal güvencesizliğe odaklanılacaktır. Bir sonraki alt başlıkta yukarıda anlatılanlara dayanılarak akademideki mücadele hattı ve emek hareketi üzerine bir analiz gerçekleştirilecektir. Ancak bunun öncesinde genel anlamda sendikal hareketin zayıflaması ile ilgili tespitlere yer vermek takip eden analizin temelini oluşturması anlamında faydalı olacaktır.

Türkiye’de, son yıllarda, hem sendikalaşma oranlarında hem de toplu iş sözleşmesi kapsamındaki çalışanların oranlarında dramatik düşüşler yaşanmaktadır. 1980’ler sonrası yeni emek stratejileri, “piyasa”yı tek denetim mekanizması olarak belirlemiş ve sendikaları da, bir karşı hegemonya stratejisi yaratmaktan uzak kılacak şekilde zayıflatmıştır. 1980’li yılların ilk yarısında sendikalaşma ile ilgili antidemokratik yaklaşım çok belirgindir. Genel olarak ise, iş gücünün günlük işlerde sürekli marjinalleştirilmesi, Sovyetler Birliği’nin çöküşü sonrası Marksist teorinin değilse bile farklı bir siyaset önerisi (politikalar seti) olarak Marksizm’i savunanların toplum karşısındaki ikna ediciliklerindeki esaslı gerileme ve sendikalı işçilerin yerlerinin geçici işçilerle doldurulmasına imkan veren zemin kayması, emek dayanışmasının gerilemesine hizmet etmiştir (Yücesan-Özdemir, 2014, s. 45).

Alıntıda vurgulandığı üzere sendikal mücadelenin gerilemesi yalnızca baskı mekanizmaları aracılığıyla gerçekleşmemiştir. Baskıya ek olarak hatta daha etkili bir biçimde emekçilerin arasındaki dayanışma olanaklarının yok olmasıyla karşı karşıya kaldığımız söylenebilir. Dayanışma olanaklarını yok eden ilk etmen emek piyasasının yeniden düzenlenerek sözleşmeli ve geçici işlerde çalışmanın hakim biçim haline getirilmesidir. İşsizlik arttıkça sermaye birikiminin çalışma saatlerini artırma ve işi yoğunlaştırması karşısında direnen

sendikalı işçilerin üzerinde işsizler ordusunun (yedek sanayi ordusu olarak da bilinir) varlığı büyük bir baskı yaratmaktadır. Artık sermayedar, işçilerin grev, iş bırakma, iş yavaşlatma gibi direniş eylemleriyle uğraşmak zorunda değildir. “Kapıda aynı işi daha ucuza yapmak için bekleyen milyonlarca kişi” vardır!

Dayanışmayı olanaksızlaştıran ikinci etmen ise birincisinde de kendini hissettiren ideolojik boyuttur. Bir arada hareket etme yerine rekabet, direnme yerine biat, örgütlenme yerine bireyselleşme süreçlerinin kısılcasına girmiş emekçiler kendilerine dayatılan koşullara ses çıkarmanın faydasız olacağına inandırılmışlardır. İddiaya göre zaten devir değişmiş, o eski işçiler de kalmamıştır! “Aynı geminin yolcuları” olan işçi ve işverenler karşı karşıya gelmemeli, sorun varsa da uzlaşmalıdır. Marksizm gibi “baskıcı ideoloji”lerin neden olduğu tektipleştirme lanetlenmeli, işçilerin de irade sahibi özgür bireyler oldukları unutulmamalıdır.

Sendikal güvencesizlik ideolojik olarak da örülen bir süreçtir. 1980’lerden bugüne sendikaların ve sendika yanlılarının, medyada ve akademide konularıyla ilişkilidir ve sendikalar ve sendika yanlıları, hayatın her alanında zor anlar yaşamaktadırlar. Sendikalar, bir karşı hegemonya stratejisi yaratmaktan uzak kalacak şekilde zayıflatılmakta ve zayıflamaktadır. Bu durumda, sendikalar, mavi yakalı erkek işçilerin “arkaik” (eski) kaleleri olarak görülmektedir. Sendikacılığın bu “yeni imajı”nın üretiminde, medya da önemli rol üstlenmektedir. Medya, sendikalara çok az ses ve yer vermekte, sendikaları şiddet ve anarşi gibi “arkaik” yöntemler kullanan “arkaik” örgütler olarak görmekte ve göstermektedir (Yücesan-Özdemir, 2014, s. 46).

Neo-liberal dönüşümün yalnızca sendikalara değil, genel olarak örgütlenmeye ve “örgüt”lere yönelik bir baskıyı barındırdığı yukarıda vurgulanmıştır. Diğer bir deyişle, 1980 öncesi sol-sosyalist örgütlerin tasfiyesi, ezilmesi ve kovuşturulması gündeme gelmiştir. Böyle bir ortamda tamamen ortadan kaldırılamayan tek dayanak sendikalar olmuştur. Dönem dönem, özellikle 1990’larda sendikal hareketin yeniden alevlendiği görülmüşse de küresel siyasetle uyumlu bir biçimde sendikalar reaksiyoner bir pozisyona çekilmiştir. Ağırlıklı olarak siyasi olgulara tepki göstermiş ve kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Ancak etkisi 1980 öncesinin siyasi grevleri kadar olamamıştır, zira o dönemdeki toplumsal gücü bulunmamaktadır.

Özetle, sendikaların içinde bulunduğu kriz durumunun (Yıldırım, 2008, s. 200) yapısal nedenleri anlaşılmadan günümüz sendikal mücadelesinin konumu anlaşılabilir. Buna rağmen, sendikaların da içinde buldukları krizi özellikle siyasi müdahalelere ağırlık verme ve reaksiyoner tavır aracılığıyla yeniden ürettikleri ve derinleştirdikleri ileri sürülebilir. En başta

üniversite içinde olduğu kadar toplumsal alanın her yerinde görülen yeni tip “eleştirelliğin” – muhalif ama hegemonik tavrın (Yalman, 2002, s. 7-8) - sesini duyurduğu ortamda ciddi bir emek hareketinden söz etmek de zorlaşır.

Akademinin Dönüşümü ve Akademisyenin Proleterleşmesi

Yukarıda neo-liberal dönüşümün eğitim ve sağlık başta olmak üzere bir dizi sosyal politika alanını metalaşma kapsamına soktuğundan bahsedilmişti. Bu alanlardan eğitimdeki dönüşümün yazının konusu bakımından daha yakından incelenmesi gerekmektedir.

Eğitimdeki dönüşüm yalnızca bu alanın piyasa mekanizmalarına tabi hale getirilmesine indirgenemez. Eğitim alanı bir toplumun yeniden üretiminde esaslı bir yere sahiptir. Toplumun maddi yeniden üretimi için gerekli bilginin üretildiği, yeniden üretildiği ve kamusal hale geldiği alandır. Buna bahsi geçen toplumun toplumsallığının yeniden üretilmesi de dahildir. Kısacası toplumun nasıl bir arada duracağına bilgisini üreten alanın ticarileşmesi başlı başına toplumun kendini var etmesinde bir çöküşe yol açmaktadır. Eğer her şey piyasa koşullarında çıplak ekonomik zorun yaptırımlarına konu olmaya başlarsa ve bu yaptırımlara eklenen diğer tahakküm ilişkileri de zoru yeniden üretiyorsa toplumun büyük bir kesimini, yani somut, kanlı canlı insanların büyük kısmını gözden çıkarmışsınız demektir. Eğitim alanı bu gözden çıkarmanın, dışlamanın ve çoğunlukla hor görmenin alanı haline gelir.

İçinde bulunduğumuz dönemden önce de eğitimin toplumun verili şekilde yeniden üretilmesi için ideolojik bir aygıt olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Yeni dönemi eskisinden ayırt edici unsurlar başka bir yazının konusu olmakla birlikte bir bütün halinde bakıldığında örneğin üniversite-sanayi işbirliğinin yeni konjonktürde farklı bir anlama geleceğini belirtmek gerekir. Bu bağlamda üniversitelerin metalaşma süreçleri içindeki konumu özgül bir içerik kazanır.

Üniversiteler ya da akademi eğitim alanı içinde özerk bir konuma sahiptir. Burası toplumun ve toplumsalın varlığını sağlayan bilginin üretilmesini büyük oranda omuzlayan alandır. Yukarıda anılan metalaşma süreçleri ilk aşamada maddi anlamda üniversitelerin

metalaşmasına yani özelleştirme süreçlerine dahil edilmesi demektir. Özelleştirme, daha önce ticari hesaplara dahil edilmeyen üretim unsurlarının piyasalarda alım satıma konu olması; aynı süreçte kar esasına dayanmayan kamu hizmeti mantığının çökertilmesi ve bu suretle yeni birikim alanlarının oluşturulması gibi etkiler üretir. David Harvey'in (2008, s. 114-151) "el koyarak birikim" adını verdiği yeni metalaşma alanlarının yaratılması suretiyle "ilkel birikim" in sürekliliğinin sağlanması üniversiteler özelinde kendini kamu hizmeti mantığının çökmesi biçiminde de gösterir. Artık bilgi üretimi "kamu yararına" olmaktan çıkarılıp "doğrudan" piyasaya sunulabilecek bir hal alır. Diğer bir deyişle, özelleştirme yalnızca kamu mallarının (mesela üniversite arazilerinin ve binalarının) alım satıma konu olmasını değil; aynı zamanda ideolojik üretimi, bilginin piyasa için ya da hakim ideoloji ve taşıyıcıları için üretilmesini güdüleyen bir süreç haline gelir. Kamu kuruluşları piyasa koşullarında eyleyen şirketler gibi davranmaya; örneğin marka olmaya, rekabet etmeye kalkışır. Bu açıdan baktığımızda artık piyasa güçlerinin doğrudan hizmetine sunulmayan bilgi, bilgi olmaktan çıkar; yeni tip bilgiyi üreten "akademisyen" projeler ile teşvik edilir; daha da ileri giden "akademisyen" ise hakim biçim ve işleyişin yılmaz bekçisi haline gelir.

Son duruma kısa bir parantez açılarak konu bağlamında bir örnek verilebilir: Üniversitelerin rektörleri birer "CEO" gibi davranır, dekan, bölüm başkanı, vb. diğer idari görevlerdeki akademisyenler "müdür" gibi davranırken akademisyenin derdini anlatma kanalları -ilişki işçi-işveren ilişkisine dönüştüğünden- en başından tıkanık hale gelir. Akademisyen karşısında verimlilikten, performanstan, kadro sınırlılıklarından bahseden "hocalarını" bulur. Asistanlar yıllarca her türlü işe koşulduktan sonra, "Bu kadar asistanı ne yapalım?", "Kaç kişiye kadro sağlayacağız?" gibi sorularla karşılaşmaya başlarlar. Neredeyse bütün üniversitelerde karşılaşılması mümkün olan bu süreç, dönüşümün gündelik hayattaki yansımaları göstermektedir.

Kamu üniversitelerinin şirket gibi davranma hali zaten şirket biçiminde örgütlenmiş olan (Vatansever ve Gezici Yalçın, 2015, s. 57-58) özel üniversitelerin yaygınlaşmasıyla birlikte düşünüldüğünde artık karşımızda toplumsal bilginin üretilmesi ve bilginin aktarılması sürecini gerçekleştiren bir alan değil, öğrenci-müşteriye diplomasını vererek emek piyasasında "vasıflı" ve ucuz işgücü miktarını artıran kuruluşlar bulunduğunu söylemek yanlış

olmayacaktır. Dönüşüm yalnızca üniversitenin değil, bilginin de dönüşümüdür. “Akademisyen” de bu süreçte dönüşür: Eleştirel ve gerçekliği açıklamaya yönelik bilgiye ihtiyaç duyulmadığı noktada halihazırda kendine akademide yer edinmiş bulunan akademisyenler ile genç akademisyenler “vasıfsızlaşır” (Vatansever ve Gezici Yalçın, 2015, s. 18-24). Standart hale gelmiş bulunan idari işlerin yanında standardize edilmiş müfredatları öğrencilere aktarmak tek vazifeleri haline gelir. “Bologna Süreci”nin arka planında yatan ilişkiler ağı kendini kabul ettirir: Emek piyasasında standardize olmuş ve vasıfsızlaşmış bulunan “vasıflı” emek gücü miktarını artırmak için standart bir diploma sistemi oluşturulur. Öğrencilerin bilimsel bilgiye ulaşmak yerine meslek edinmeye geldiği, “marka” haline gelmiş bir üniversiteden edinecekleri diplomanın diğer her şeyin önüne geçtiği bir akademik sistemde öğrencilerin de akademisyenlerin de kendilerini geliştirme ihtiyacı ortadan kalkar.

Belirtilmelidir ki akademide neo-liberal dönüşümün proleterleşme dalgasını en keskin şekilde hissettirdiği kesim asistanların oluşturduğu kesimdir. Öncelikle emek açısından akademinin özel sektöre göre ayrıcalıklı bir konumu bulunmamaktadır. Daha doğrusu arada böyle bir kıyaslama yapmak için emek süreçlerinin çok farklılaştığını söylemek gerekir ki bahsedildiği üzere vasıfsızlaşma aradaki farkı büyük ölçüde kaldırır. Diğer bir açıdan, eğer eleştirel bilimsel-düşünsel üretimde bulunma maksadı güdülecekse bu sefer de yayın yapmaktan akademik kadro atamalarına kadar birçok alanda “kabul gören” yaklaşımlara oranla kat kat zorlanılacağı baştan bellidir. Buna ek olarak özel sektörde karşılaşılan baskı ve yıldırma politikaları burada farklı bir zemin bulur. Hiyerarşinin akademik olanı yalnızca işinizi, ücretinizi, geçimliğinizi değil bir de bilimsel çabanızı, tezinizi, direncinizi elinizden alır. Kısacası üniversitenin dönüşümü sonucundaki emeğin içinde bulunduğu koşullar ile (üstüne bir de özel üniversitelerin mevcut durumu hesaba katılırsa) özel sektörde çalışan emeğin arasındaki fark sanıldığı kadar büyük değildir. İkinci olarak, akademiye girmek sanıldığı kadar kolay değildir. Yıkıcı rekabet süreçlerinden geçenlerin bir bölümde kadro bulabileceği belli değildir, bulanların da doktora sonrası işlerine son verilir. Belirsizliğin karşı tarafında lütuf gibi sunulan ve yıllarınızı ipotek altına alan senet baskısı bulunur. Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) ile bir kadro edinen akademisyenler, ne eğitim gördükleri üniversitede ne de

doktoraları bittikten sonra gidecekleri üniversitede hangi koşullarla, hangi baskılarla karşılaşacaklarını tahmin edebilirler.

Güvencesizliğin bir önceki bölümde bahsedilen farklı ve birbiriyle bağlantılı biçimlerinin tümü genç akademisyenler tarafından da deneyimlenmektedir. Ancak özellikle bir grup genç akademisyenin açık ve seçik olarak güvencesizliğin bütün boyutlarını daha derinden hissettiğini söylemek mümkündür. Anılan grup özel üniversitelerde görev yapan asistanlar ile kamu üniversitelerinde proje asistanlığı yapan, çoğu zaman asgari ücretin altında çalışarak kadrolu bir araştırma görevlisinin yaptığı bütün görevleri yerine getiren asistanların oluşturduğu gruptur. Burada vurgulanmasının nedeni gittikçe özelleşen yükseköğretimde bu kesimin genişlemeye başlaması ve yeni kadro tiplerinin buna dönüştürülmesi için çalışmaların YÖK nezdinde sürüyor olmasıdır. Diğer bir deyişle akademi alanında direnişin ötesine geçerek sözü edilen grubun haklarının savunusuna başlanmadığı noktada güvencesizliğin bütün veçhelerinin akademide yaygın biçime dönüşeceğini söylemek mümkündür.

“Asistan Dayanışması”nın Biçimlenişi ve İşaret Ettikleri^{iv}

Yukarıda genel hatlarıyla ortaya konulan süreç kesintisiz ve pürüzsüz bir şekilde gerçekleşmemiştir. En başta sermaye açısından emek güçlerinin kontrol altına alınması baskının ön plana çıktığı koşullarda daha zor hale gelmektedir. Buna ek olarak hukuk, egemenin buyruğundan ibaret değildir ve burjuva hukuku burjuvazinin kendisini de bağlamaktadır. Kapitalist üretim ilişkilerindeki dönüşüm sağlamlaşmadan, en azından meşruiyet temelleri oturmadan hukuki değişiklikleri hayata geçirmek mümkün olmamıştır. Sendikal örgütlenme de baskı koşullarında kendini var etmeye çalışırken genellikle hukuk alanındaki dayanaklara yaslanmıştır.

Her şeyin ötesinde, emekçilerin direnişi bütün ideolojik abluka ve baskılara rağmen kendini göstermektedir. Bu mücadeleler hem yatay düzlemde yani dönüşümün getirdiği esnek ve güvencesiz çalışma koşullarına, bütün kazanımların sermaye lehine ellerinden alınmasına yönelik bir direniş biçiminde; hem de dikey düzlemde yani başka bir toplumun ve toplumsallığın imkanı üzerinden oluşan talep ve direniş şeklinde belirmektedir. Yazının örnek

konusunu oluşturan asistan dayanışmaları da işte bu iki düzlemde hareket etmektedir: Hem içinde buldukları esnek ve güvencesiz çalışma koşullarına karşı bir direniş; hem de hiyerarşik akademik yapının katkısıyla içine düştükleri bunalım halinden sıyrılma amacı da güden başka bir akademinin tahayyül edilebilirliği savunusu... Fakat bu ikincisinin etkisinin oldukça az ve sınırlı olduğu da eklenmelidir.

Gerçekte asistan dayanışmaları ara ara görünürlük kazanmakla birlikte akademinin içinde sürekli kaynayan bir kazanın varlığına işaret etmektedirler. Geline nokta Yüksel Akkaya'nın "enformel örgütlenme" olarak isimlendirdiği süreç dikkate değer görünmektedir. Emek mücadelesinin nesnel zeminini oluşturan "bir araya gelme hali"ni tanımlayan bu kavram üzerinden yapılacak bir analizin bir örnek olarak asistan dayanışmalarını anlamlandırmaya ve işaret ettiklerini ortaya çıkarmaya yardımcı olacağı ileri sürülebilir. Bu şekilde günümüzde emek hareketinin içine hapsedildiği çemberden çıkış için gösterdiği direnişin bir boyutu belirmeye başlayacaktır. Akkaya'ya (2009, s. 59) göre enformel gruplar;

rutin, gündelik çalışma hayatında etkisizdir, varlığı yokluğu belli değildir. Ancak çalışma yaşamında, çalışma ilişkilerinde sorunlar ortaya çıktıkça bu grup hareketlenmeye başlar, grubun yapısına bağlı olarak mücadele de farklı boyutlarda gelişmeye başlar, sınıf dinamikleri açığa çıkar. Ne var ki, sınıf adına hareket eden siyasal özneler, bu "küçük" anlatı yerine, daha büyük anlatıya bakar, onu önemser. Ancak bu bakış oldukça sorunludur. Yakın dönemlerde Türkiye'de, sendikal örgütlülüğün olmadığı yerlerde de sert mücadeleler yaşanıyor olması oldukça dikkat çekici ve açıklayıcıdır.

Emek mücadelesinin tohumlarını içinde barındıran ve çoğunlukla yalnızca gündelik meselelere kafa yoran bu gruplar Akkaya'nın belirttiği gibi genelde görünmez halde bulunmaktadır. Asistanlar arasında da sıkça rastlanılan bir örgütlenme biçimidir enformel örgütlenme... Akademik çalışma ve bilimsel üretim ile ilgili beklentilerin karşılanmaması, "hocalarının" kendilerine akademisyen gibi değil de özel işlerine bakacak bir memur gibi davranmasını hazmedememe, tez ve diğer çalışmaları ile ilgili sürekli baskı ve yıldırma ile karşılaşma ve en başta da arkadaşlarının gözlerinin önünde işsizliğe terk edilmesi gibi nedenlerle asistanlar küçük gruplar halinde kısıtlı bir etkiye sahip olan tepkiler vermekte, huzursuzluklarını belli etmektedirler.

Asistan dayanışmaları böyle bir zemin üzerinde yükselmiş, yalnızca güvencesizlik ve geleceksizlik karşısında değil, akademinin mevcut hali karşısında da durmaya çabalamıştır. Özellikle mücadelenin dikey boyutu mevcut biçime karşı çıkışta belirir. Akademinin özgüllüğü, yani akademideki emek süreçlerinin özgüllüğü dikey boyutun rüşeym halinde ortaya çıkmasında etkindir. Zira genç bilim emekçileri kendi iş güvencelerini, haklarını savunurken aynı zamanda toplumsal dönüşümün yöneldiği ve kolayca ele geçiremediği son kale olarak akademiye, üniversiteleri de savunmaktadırlar. Bunu kısmen akademi içindeki sayıları gittikçe azalan bir grup öğretim üyesi ile birlikte, maalesef yer yer bazı öğretim üyelerine de karşı ve hatta sürece boyun eğmiş ya da ondan nemalanan diğer asistanlara rağmen bir direniş biçiminde gerçekleştirmektedirler. İşte bu enformel örgütlenme biçimi hem küçük gruplar halinde mücadele edenleri hem de mücadeleye şüpheyle yaklaşanları dönüştürerek ilerlemiştir. Kazanımları kısmi olsa dahi dönüşümün sorunsuz gerçekleşmeyeceğini işaret etmiş olması önemlidir: “Farkında olarak ya da olmayarak bu enformel örgütler/gruplar kapitalist çalışma tarzına, emek ve üretim süreçlerine karşı koyarlar (Akkaya, 2009, s. 61).” Karşı koyma halinin mücadeleyi genişletme ve haklılığını perçinleme gibi sonuçları olduğu da belirtilmelidir.

Asistan dayanışmalarını oluşturan enformel gruplar karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yollarına göre zaman zaman genişleme, zaman zaman daralma eğilimi göstermiştir. Genellikle sorunların görünür olduğu anlarda tepki göstererek geniş bir gruba evirilmiş; diğer zamanlarda ise daralmış ve küçük grubun hareketleriyle sınırlı kalmıştır. Emek süreçlerindeki direnişin niteliğini vurgularken Akkaya (2009, s. 63) şunları belirtir: “Sermaye cephesinin işçileştirme süreci, işçi olarak çalıştırma süreci ve işçileri içselleştirerek teslim alma sürecindeki bütün ince politikalarına her zaman direnen işçiler adına hep en önde bu enformel grup/örgüt olarak tanımlanan kesimler olmuştur.”

Yazı bağlamında asistan dayanışmalarının ayakta kalmasını sağlayan “dar gruplar”ın –özellikle eylemlerin örgütlenmesi ve yürütülmesi esnasında öne çıkan kişiler göz önüne alındığında– büyük çoğunlukla sendikalı asistanlardan oluştuğunu vurgulamak önemlidir. Daha küçük bir grup olarak enformel örgüt dönüşüme karşı sürekli direnen ve mücadeleyi daha geniş bir zeminde, farklı bir akademi ve bilimsel üretim maksadıyla yürüten bir hareketin devamlılığını

sağlamıştır. Böyle anlamlandırıldığında esas sorun noktası da açığa çıkmaktadır. Mücadeleyi sürdüren, taşıyan ve yükselten bu grup zaten halihazırda sendikalı olmasına rağmen neden “asistan dayanışmaları/platformları” gibi isimlerle farklı örgütlenme yollarına gitmeye ihtiyaç duymuştur? Hatta çoğunlukla sendika aracılığıyla ve sendika içinden gelen destekle hareket kendini oluşturmuş ancak kiteselleşmek ve kazanım elde etmek için en azından görünürde sendikalardan ayrı gibi davranmak zorunda kalmıştır. Bu itkinin kendisi başlı başına incelenmesi gereken noktadır. Asistanların somutta sendika dışı örgütlenme sürecinde düşündükleri elbet önemlidir ancak eninde sonunda hepsinin sendika dışında bir örgütlenmeye gitme zorunluluğunu yukarıda belirtilen koşullarla ilgisi dahilinde düşünmek gerekir.

İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi gibi ağırlıklı “merkez” üniversitelerde ortaya çıkan asistan dayanışmalarının^v sendika dışında örgütlenmesinde akademide güvencesizliğin sembolü haline gelen 2547 sayılı kanunun 50/d maddesi ile ilgili ciddi bir politika izlenmemesi etkili olmuştur ancak durum bundan ibaret değildir.

Sendikalar kendi dar, siyasi alandaki konumlanışlarına takılmışken ve yalnızca tepkisel düzlemde kalmışken enformel örgüt emek süreçlerinin ve akademinin süreklilik arz eden dönüşümüne karşı sürekli mücadele, direnmenin ötesinde farklı bir söz söyleme ve eyleme geçmenin gereğini hissetmiştir. Bu hissini mücadelenin içindeki öznelerin üstün akıl ve sezgi kabiliyetlerinden değil, içinde buldukları yapısal koşullardan kaynaklandığını vurgulamak gerekir. Mücadele içindeki asistanlar iş güvencelerini korumak kadar güvencesizlikten kaynaklı baskı ve yıldırma mekanizmalarına da karşı çıkmanın şart olduğunu sezmişlerdir ki hepsi birlikte dönüşüme direnmenin ötesinde farklı bir akademinin olmazsa olmaz olduğunu göstermektedir.

Buna ek olarak sendikaların yazının ilk kısmında bahsedilen nedenlerle güvenilir görünmemesi ya da en basitinden yararsız bulunması örgütlenme konusunda sıkıntılar doğurmaktadır. Çoğu emekçi sendikaları emeğin haklarının savunusunu gerçekleştiren örgütler olarak değil, siyasi meselelerle ilgilenen örgütler olarak görmektedir. Bahsi geçen algının oluşmasında esas belirleyen neo-liberal dönemde toplumu dönüştürecek

düzenlemelerin açık ve seçik bir biçimde ekonomi alanında köklü değişikliklerle ilerlemesine rağmen bir mücadele alanı olarak ekonominin “Marksizm’in yenilgisi” ile rafa kaldırılması ve siyasetin bir çatışma-uzlaşma alanı olarak özgüllüğü-biricikliği üzerine yapılan güzellemenin etkisidir. Bu nedenle sendikaların tavırları yeni toplumsal koşullarda büyük oranda siyasete gömülü şekilde ilerlerken (güçsüz olduğu yerde değil de *söylemsel* olarak güçlü olduğu yerde durma çabasından kaynaklanan bir tavır) örgütlenmenin adresini arayan emekçiler de sendikaların ekonomik meselelerdeki emekten yana tavrını göremez hale gelirler. Tekrar vurgulanmalıdır ki bahsedilen durumun sorumlusu tek başına sendikalar veya sendikacılar değildir ancak verili tavır bu durumu yeniden üretmenin ötesine geçemeyen bir sarmal içinde kalmıştır. Öyle ise karşımızda cevaplanmayı bekleyen dikkate değer bir başka soru belirlemektedir: İçinde bulunduğu kriz durumundan çıkış için sendikal mücadelenin dönüşmesinin yolu nedir?

Bu soruya verilecek cevapların kolay cevaplar olmayacağı açıktır. Ancak asistan dayanışmalarının bir cevaba götüreceği yolun taşlarını döşemeye başladığını da ileri sürmek mümkündür. Öncelikle, sendikal biçim salt değiştirme maksadının kendisi yoluyla değiştirilemez. Sendikal mücadeleyi esas alan bir hareketin itkisi aracılığıyla dönüşür. Eğer bu biçim bahsedildiği gibi kişisel değil; yapısal nedenlerle oluşmuş ise, bu hareketi mevcut sendikal biçim içinde sürdürme çabası dönüşüme değil hareketi biçim içinde eritip etkisizleştirmeye varır. Bireysel çabalar ve iradi karşı çıkışlar yoluyla sendikaların krizden kurtulacağını ileri sürmek kaba (yanlış anlamlandırılmış) bir voluntarizm savunusudur. Bu nedenle sendikal mücadelenin gerekliliği ve yararlılığına şüpheyi yaklaşan kişilere bunun neden gerekli ve yararlı olmasını anlatmanızdan çok göstermeniz etkili olacaktır. Mücadele ve mücadeleyi oluşturan ilişkiler bireyleri de, diğer potansiyel mücadele odaklarını da belirler ve dönüştürür.

Başka bir deyişle, sendikaların içinde bulunduğu abluka ancak mücadeleler yoluyla yıkılır. Bu mücadeleler de yalnızca sendikal alandan değil, daha önce de vurgulandığı gibi emek hareketinin bütün boyutlarını kesen bir düzlemde hareket etmelidir. Reaksiyoner olmayan, karşı-hegemonya kurmayı hedefleyen mücadeleler gereklidir. Reaksiyoner tavır yalnızca sendikalara has değildir elbet; sol siyasetin gündem belirleme kapasitesini kaybetmesiyle de

ilintilidir. Emekçilerin savunmada kilitlendiği, yeni üretim ilişkilerinin daha fazlasına alan tanımadığı durumlar çoktur. Biçimin içeriğe etkisi, çoğu durumda o içeriği oluşturan “özne”lerin eylemlerinden daha fazladır. Genellikle bir biçimi dönüştürmek, devrimci siyasal güç ile ilişkilidir. Asistan dayanışmalarının hem kitlesel hem de söylemsel olarak tek başına böyle bir güce sahip olmadığı belirtilebilir. En başta bütün bu hareketler onları birleştirecek aktif bir sendikal çatı hareketinin oluşturulamaması nedeniyle yerelliklerde kalmıştır ve dikey boyutu gerçekleştirme olanaklarından mahrum kalmıştır. Fakat yalnızca varlıkları bile (varolan sendikalar haricinde bir emek örgütlenmesi yaratma ihtiyacı) değişimin gerekliliğini işaret etmektedir. Yukarıda sorulan soruya net bir cevap vermenin zorluğundan çok daha büyük bir zorluk yaratır bu gereklilik... Sendikaların dışında yer almayan ama mevcut biçimine de hapsedilemeyen bu tip hareketler dönüşüm için gerekli noktalara parmak bastıkları ölçüde kendileriyle birlikte verili biçimleri de dönüştürebilir ve ancak böylece yeni biçim içinde hareket edebilir hale zor da olsa gelebilirler.

Gelinen noktada, öyleyse, sendikal hareketin yeni bir emek hareketi eksenine girerek biçim değiştirmesi gereğini imleyen bu tür hareketlerin tek başlarına bunu gerçekleştirecek güçleri olmadığı noktada diğer toplumsal güç ve hareketlerle yukarıda bahsedilen dikey boyut zemininde ortaklık kurarak ilerlemeleri kaçınılmazdır. Ortaklığın bizce olanaklı tek nesnel zemini örgütsel faaliyetin burjuvazinin faaliyet düzlemlerinin tümünü kapsamayı hedeflemesidir. Direnişin sınıf eksenine oturmadığı her nokta, burjuvazinin sınıf iktidarının yeniden tesisinde bir uğraktır. Sendikal hareket sermayenin yeniden üretiminin ötesinde işgücünün yeniden üretimi ile ilgili alanlarda ortaya çıkan sorunlarla her düzlemde mücadele edebilecek, aynı mücadeledeki *sınıf eksenli örgütlerle* eklemlenebilecek, yoksa bunları yaratabilecek bir kapsama ulaşmak durumundadır.

Son olarak, sendikalar (sağ veya sol içerimleri arasında çok büyük farklar oluşturmaksızın biçimsel olarak) herhangi siyasi bir grubun veya hareketin güdümüne girdiği müddetçe emek mücadelesini mevcut biçim içinde sönmüldürme tehdidi taşımaktadır. Bu durumda, örneğin asistanları mevcut biçim içinde eritip akademideki bu ivmeyi sendikanın mevcut halini sırtlayıp onu yüceltecek bir yere taşıma isteği hem hareketi hem de sendikayı eritmeye doğru gitmektedir. Bunun yerine Haziran Direnişi esnasında sokağın önemli bileşenlerinden

olan, her gün güvencesiz ve esnek çalışma koşullarıyla –diğer birçok emekçi gibi- boğuşan asistanların mücadelelerine dikkat kesilmek, işaret ettiklerine odaklanmak daha doğru olacaktır.

Sonuç Yerine

Emek hareketinin bir veçhesi olarak sendikal hareketin mevcut sınırları ve bu sınırların aşılması için gerekenler üzerine söylenen sözler genellikle dar bir çerçevede anlaşılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Oysaki meselenin hakkıyla anlaşılması için mücadelenin birçok farklı nedenle mevcut durumunda bulunduğu ve anılan durumdan çıkış için bütünsel bir analiz ve müdahale gerekliliğinin vurgulanması elzemdir. Bu yazı, “asistan dayanışması” örneği üzerinden bu vurguyu yapmayı amaçlamıştır. Ancak vurgu yapmanın ötesinde kapsamlı bir analiz için daha ileri çalışmalara ihtiyaç duyulduğunun da belirtilmesi şarttır. Zira “asistan dayanışması” ne Tekel Direnişi’nden bağımsız düşünülebilir, ne Gezi Direnişi’nden, ne de proleterleşme süreçlerinin tümünden... Bu nedenle yazıda ele alınan örnek küçük bir örnektir ancak bütüne dair bir şeyler söyleyebilme imkanını da içinde barındırdığı düşünülmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi asistan dayanışmalarının varlığı mücadele içindeki asistanların sendikalar üzerine (olumlu ya da olumsuz) düşüncelerine indirgenemez. Ancak yalnızca bunların oluşması yönündeki itki bile çok şey anlatır. Nasıl yapıldığı değil, bu koşullarda var olması önemlidir. Mevcut biçimlerin yetersizliğini, yukarıda bahsedilen enformel grupların bir araya gelmesindeki sınırlılıkları göstermektedir. Emek mücadelesinde yeni biçimlere duyulan ihtiyaca işaret etmektedir.

Asistan dayanışmaları anılan sınırlılıklar nedeniyle tekil olarak önemli ölçüde reaksiyoner bir pozisyon benimsemek durumunda kalmışlardır. Yerel ölçekten ötesine büyük oranda geçememişlerdir çünkü ilk etapta hedefledikleri yerel kazanımlardır ve ötesine geçme gereği ortada duruyor olsa da ancak parçalı bir “asistan dayanışması”ndan söz edilebilmektedir. Bir başka deyişle, hareketin bütününe verilen isim olarak “asistan dayanışması”ndan söz edilebilirse de, fiili olarak bu tam da hayata geçememiştir. Buralardaki enformel grup

dinamiği ileriye taşınamamış, birlikte hareket etme çağrıları sendikal tartışmalara takılmış ve bu tartışmalar da büyük oranda emeğin durumundan ziyade siyasi düzlemdeki konum alışlardan ileri gelmiştir.

Ancak daha önce belirtildiği gibi sorun hiçbir zaman yalnızca sendikal hareket değildir. Emek hareketi gerilemekte, bunun uzantısı olarak sendikalar dar bir alana hapsedilmektedir. Yine de bu durumdan çıkış için direniş tohumları bulunmaktadır ve bir örnek olarak asistan dayanışması üzerine bu bağlamda düşünmek önem kazanmaktadır. Enformel grup, örgütlenmenin gittikçe imkansız hale getirildiği bugün, en yaygın direniş biçimi olarak görülebilir. Yani emeğin “görünmeyen” direnişi hakim haldedir.

Aslında bir bütün olarak emek cephesinde hem örgütlenme hem de bu örgütlenmeyi nitel bir değişime yönlendirecek dönüşümlere ihtiyaç vardır. Sendikalar bundan bağımsız olmadığı ölçüde bugün sendikalardan tek başına bahsetmek de mümkün değildir. Burada, örneğin, toplumsal hareket sendikacılığı gibi diğer toplumsal hareketler ile eklemlenecek, sadece işçi meseleleri değil birçok farklı meseleyi de içerecek sendikal örgütlenme (Akkaya, 2004; Yıldırım 2008, s. 203) tarzından bahsedilmemektedir. Yeni bir emek mücadelesi biçimi ve buna bağlı olarak sendikaların yeniden tanımlanması ihtiyacı öne çıkarılmaktadır. Bahsi geçen emek mücadelesinin de siyasi, iktisadi ve ideolojik düzlemlerde bu düzlemlere uygun biçimde örgütlenmiş yapılar ile oluşması mümkündür. Eğer sermaye bu üç düzlemi kendi güdümünde gittikçe berraklaşan biçimler altında düzenliyorsa emeğin de bu üç düzlemi içerecek şekilde örgütlenmesi, bununla birlikte düzlemler arasındaki farkların da gözetilmesi gerekmektedir. Emek böyle bir örgütlenmeyi gerçekteştirirken sermayenin karşısına sınıf olarak, sınıf hareketi olarak çıkmak durumundadır.

Bahsedilen nedenlerle sendikal hareketin siyasal çekişmelerden temizlenmesinin ilk elde bir çözüm olduğu düşünülebilir. Bu da muhakkak emek açasından önemlidir ancak bunu yapmanın önünde sınırlar olduğu gibi, bunu gerçekteştirmenin yukarıda bahsedildiği üzere oluşan biçimi dönüştürmeyeceği de düşünölmelidir. Emek mücadelesi ekseninde oluşturulacak siyasal-ideolojik-iktisadi mücadelenin kendi hareket biçimlerini oluşturması için gerekli zemin emeğin gündelik direniş pratiklerinde bulunabilir. Önemli olan doğru yerde

duran ve doğru yerde durduğunun bilincinde olarak nesnel gerçekliğin bilgisine ulaşma amacı güden analizlerin gerçekleştirilerek emek hareketinin bu eksene yerleştirilmesidir.

ⁱ Yazının kaleme alınma sürecinde ve sonrasında öneride bulunma, eleştirme, düzeltme, vb. destekleri için Toros Güneş Esgün, Ebubekir Aykut, Barış Mutluay ve Ozan Çavdar'a teşekkür ederim.

ⁱⁱ Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

ⁱⁱⁱ Tekel Direnişi sonrası çeşitli konulardaki tartışma noktaları ile ilgili bir derleme için bkz. (der. Bulut, 2010).

^{iv} Bu başlıkta özellikle belirtilmesi gereken bir nokta bulunmaktadır: Makalenin yazarı yaklaşık dört yıllık bir süreçte asistan mücadelelerinin son dalgasının içinde yer almış, Eğitim-Sen Ankara 5 no'lu Şube (Üniversiteler Şubesi) içerisinde konu üzerine yapılan tartışmaları gözlemlemiş ve dahil olmuş; Hacettepe Üniversitesi'nde 2012 Haziranı'nda "Hacettepe Asistan Platformu"nun kurulması ve genişlemesi sürecinde çalışmış; diğer üniversitelerdeki asistan dayanışmaları ile yapılan toplantılara, eylemlere katılmış ve buralardaki bir araya gelme çabalarını izlemiş ve katkıda bulunmuştur. Bir başka deyişle yazının bütününde öne çıkan analiz, bahsedilen bu dört yıllık süreçteki deneyimler ve bu deneyimlerin soyutlanması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Soyutlamada hatalar olabilir elbet; ancak deneyimler sabittir.

^v Anılan asistan dayanışmalarına örnek olarak İTÜ Asistan Dayanışması'nın web sitesi için bkz. <http://ituasistandayanismasi.blogspot.com.tr/>; ODTÜ Asistan Dayanışması'nın web sitesi için bkz. <http://odtuasistandayanismasi.blogspot.com.tr/>; Hacettepe Asistan Platformu'nun web sitesi için bkz. <http://hacettepeasistanplatformu.blogspot.com.tr/>.

Kaynakça

- Akkaya, Y. (2009). Sınıf Kültürü veya Bir Mücadele Geleneği Olarak Enformel Örgütlenme: Örgütlenmenin "Kayıtdışı". *Birikim*, 246, 59-65.
- Akkaya, Y. (2004). Toplumsal Hareket Sendikacılığı: Ne Kadar Yeni, Ne Kadar Eski?, *sendika.org*, <http://sendika1.org/2004/11/toplumsal-hareket-sendikaciligi-ne-kadar-yeni-ne-kadar-eski-yuksel-akkaya/> (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2015).
- Bulut, G. (Ed.). (2010). Tekel Direnişinin Işığında Gelenekselden Yeniye İşçi Sınıfı Hareketi. Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Hardt, M. ve Negri, A. (2003). *Dionysos'un Emeği: Devlet Biçiminin Bir Eleştirisi* (Ertuğrul Başer, çev.). İstanbul: İletişim.
- Harvey, D. (2008). *Yeni Emperyalizm*. (Hür Güldü, çev.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Özügürlü, M. (2003). Sosyal Politikanın Dönüşümü ya da Sıfatın Suretten Kopuşu. *Mülkiye*, 239, 59-75.
- Vatansever, A. ve Gezici Yalçın, M. (2015). "Ne Ders Olsa Veririz": Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü. İstanbul: İletişim Yayınları.

-
- Yalman, G. (2002). Tarihsel Bir Perspektiften Türkiye’de Devlet ve Burjuvazi: Rölativist Bir Paradigma mı Hegemonya Stratejisi mi?. *Praksis*, 5, 7-23.
- Yıldırım, E. (2008). Sendikalar ve Kriz. *Çalışma ve Toplum*, 3, 199-206.
- Yücesan-Özdemir, G. (2014). *İnatçı Köstebek: Çağrı Merkezlerinde Gençlik, Sınıf ve Direniş*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Yücesan-Özdemir, G. ve Özdemir, A. M. (2008). *Sermayenin Adaleti: Türkiye’de Emek ve Sosyal Politika*. Ankara: Dipnot.